

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Видатки бюджету як інструмент забезпечення соціально-економічного розвитку країни»

Студента 2 курсу, 2м групи,
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»

Базиляк Марта
Анатоліївна

Науковий керівник
д.е.н., професор

Тарасюк Михайло
Вікторович

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор

Макогон Валентина
Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор

Чугунов Ігор
Якович

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ У СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ КРАЇНИ.....	6
1.1. Економічна сутність та роль видатків.....	6
1.2. Характеристика бюджетних видатків на соціально – економічний розвиток....	9
1.3. Зарубіжний досвід бюджетного фінансування соціально – економічного розвитку.....	12
РОЗДІЛ II. ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНИХ ВИДАТКІВ НА СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ.....	15
2.1. Характеристика нормативно – правової бази здійснення бюджетних видатків	15
2.2. Видатки бюджету на соціально-економічний розвиток у структурі державного бюджету України.....	19
2.3. Вплив видатків на соціально – економічний розвиток країни.....	30
РОЗДІЛ III. РЕФОРМУВАННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ.....	33
3.1. Проблеми бюджетного фінансування соціально – економічної сфери країни	33
3.2. Перспективи підвищення ролі видатків бюджету у забезпеченні соціально – економічного розвитку.....	40
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47
ДОДАТКИ.....	52

ВСТУП

Бюджет завжди був важливим інструментом впливу на розвиток економіки та соціальної сфери. За ринкових умов господарювання він не повинен втрачати своєї ролі в економічному розвитку держави. Саме бюджет є одним з інструментів соціально – економічного розвитку країни, оскільки в процесі його розроблення та планування здійснюється розподіл коштів між різними сферами задля вирішення конкретних завдань. Зміст і характер бюджетних видатків в першу чергу спрямований на державу та виконання нею її функцій.

За допомогою бюджетних видатків здійснюється підтримка соціально незахищених верств населення, обсяг якої відповідає економічним можливостям суспільства. Бюджетні видатки здатні активно впливати на економічне зростання, передусім завдяки пріоритетному фінансуванню наукових досліджень, розвитку найважливіших галузей економіки, вирівнюванню регіональних диспропорцій.

Бюджетне регулювання у сфері видатків є важливою складовою фінансової політики, яка суттєво впливає на соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць та держави в цілому, на створення відповідних умов для оптимальної структурної перебудови економіки, збереження, розвиток людського і соціального капіталу, інноваційного розвитку, сприянню розробки та запровадженню наукоємних, конкурентоспроможних технологій.

Одним з основних призначень видатків бюджету є максимально можливе задоволення потреб населення в різних сферах суспільного життя. Ці сфери охоплюють економічне та соціальне середовище, оборону, забезпечення громадського порядку та безпеки, належного надання послуг охорони здоров'я, освіти, що сприятимуть адресній підтримці певних верств населення. [4, с. 440]

Враховуючи значний обсяг державних фінансових ресурсів, їх суттєвий вплив на регулювання соціальних відносин в країні, а також необхідність підвищення рівня та якості життя населення , виникає об'єктивна потреба в

систематизації підходів до застосування методів формування та реалізації державної бюджетної політики в соціальній сфері, підвищення ефективності їх використання в контексті забезпечення соціального розвитку.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що в Україні спостерігається досить суттєве протиріччя між обмеженістю ресурсів для реалізації певних програм і зростання вимог до кінцевого попиту як одного з головних двигунів економічного росту. Глобальні соціально-економічні перетворення, що стосуються всіх сторін життєдіяльності суспільства, викликають необхідність зваженої й обґрунтованої політики державних видатків.

Динамічність державотворення, зміна пріоритетів розвитку країни неминуче вимагає структурних зрушень у бюджетних видатках. Якісне виконання державою своїх функцій може бути забезпечена насамперед за рахунок збалансування фінансових можливостей держави і зобов'язань та оптимальної структури видатків бюджетів. Обмеженість бюджетних ресурсів держави і місцевого самоврядування призвела до тенденції спрямування видатків бюджетів переважно на подолання поточних проблем. Тому потрібна цілеспрямована програма комплексної раціоналізації видатків державного і місцевих бюджетів в Україні для стимулювання сталого соціально-економічного розвитку країни.

Чималий вклад у дослідження ролі бюджету на соціально – економічний розвиток зробили такі вчені як Ш. Бланкарт [40], А.В. Білюк [3], Голубев А.В. [11], К.О. Токарева [20], Є. Овсянніков [26], Ю. Радіонов [44], І. Лютий, В. Федосов, І. Чугунов [9] та багато зарубіжних дослідників, таких як Ш. Бланкарт [4], Дж. Б'юкенен, А. Вагнер, С. Вітте, Дж. Кейнс.

Метою даної роботи є обґрунтування шляхів підвищення ролі видатків державного бюджету у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку країни.

Основними **завданнями** при написанні роботи стали:

- визначення сутності та ролі видатків, дослідження бюджетних видатків на соціально – економічний розвиток;
- дослідження зарубіжного досвіду фінансування соціально – економічного

розвитку;

- опис нормативно – правової бази здійснення бюджетних видатків;
- узагальнення та аналіз отриманих статистичних даних видатків на соціально – економічний розвиток за останні 5 років та визначення їхнього впливу на розвиток країни;
- визначення результатів дослідження та проблем фінансування видатків ;
- обґрунтування перспективи та шляхів розвитку фінансування видатків соціально – економічної частини бюджету.

Предметом випускної кваліфікаційної роботи є дослідження фінансових взаємовідносин, які складаються під час формування і реалізації державного бюджету України, зокрема їх видаткової частини.

Об'єктом є видатки державного та місцевих бюджетів України на соціально – економічний розвиток.

У випускній кваліфікаційній роботі використані такі **методи дослідження**: аналіз, синтез, наукова абстракція, індукція та дедукція, функціональний та системно-структурний аналіз – для визначення особливостей формування та реалізації бюджетної політики, економіко-статистичний аналіз – для дослідження стану фінансового забезпечення економічно – соціальної сфери, узагальнення, обґрунтування напрямів вдосконалення бюджетної політики у сфері видатків.

Наукова новизна полягає у тому, що було систематизовано теоретичну основу поняття видатків на соціально – економічний розвиток, проаналізовано склад даного типу видатків у структурі державного бюджету та їх приріст за останні 5 років, також було висвітлено основні проблеми та запропоновані нові шляхи вирішення для підвищення ролі видатків в систему державного бюджету.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання отриманих в ході дослідження даних задля аналізу даної ситуації в економіці країни та виведення можливих варіантів для її подолання.

Обсяг та структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота (проект) складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ У СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ КРАЇНИ

1.1. Економічна сутність та роль видатків

Видатки бюджету - кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених законом про державний бюджет на відповідний бюджетний період, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум [7].

Видатки державного бюджету - це видатки держави на загальнодержавному рівні, які необхідні для виконання державою її функцій. Ці видатки визначають економічні відносини, на основі яких здійснюється використання централізованих коштів за напрямками у рамках закону [9, с.95].

Видатки місцевих бюджетів відображають ті самі соціально-економічні відносини, що й видатки Державного бюджету, але на місцевому рівні й з урахуванням регіональних особливостей.

І. І. Кучеров пропонує під видатками бюджету розуміти грошові кошти на фінансове забезпечення завдань і функцій держави та місцевого самоврядування [25, с. 95].

Схожу думку обстоюють А. А. Тедеев та В. А. Паригіна, визначаючи видатки бюджетів як складну систему перерозподілу грошових коштів, що включаються до доходів бюджетів та спрямовуються на фінансове забезпечення держави та (або) муніципальних утворень [30, с. 309].

Деякі дослідники розглядають видатки бюджету як бюджетні права на отримання бюджетних видатків. Наприклад, А. В. Голубев вважає, що видатки бюджету – це обсяги прав у грошовому вираженні на використання бюджетних коштів [11, с. 21].

Видатки державного бюджету регламентуються Бюджетним кодексом, Законом про Державний бюджет на поточний рік та іншими законодавчими та

нормативними актами. Кожен вид видатків має кількісну та якісну характеристику. Якісна характеристика дозволяє встановити призначення бюджетних видатків, кількісна – їх величину [21, с.27].

За своєю економічною сутністю видатки державного бюджету є інструментом досягнення вищого критерію справедливості і корисності для кожного громадянина. На досягнення цієї мети має бути зорієнтоване бюджетне законодавство.

Насамперед, вони повинні бути спрямовані на вирівнювання доходів окремих верств населення, досягти чого можливо тільки в умовах економічного зростання і демократичних засад розвитку суспільства. [42, с.147]. Однак вирівнювання доходів виправдане тільки тоді, коли поліпшується становище найдрібніших верств населення. Досягти вказаної мети можна лише за умов економічного зростання і розвинених демократичних засад.

Згідно з Бюджетним кодексом України Державний бюджет складається з двох фондів: загального та спеціального. До загального фонду відносять кошти, що призначені для реалізації загальних функцій, а до спеціального - кошти, що мають конкретне призначення, у тому числі позабюджетні кошти бюджетних установ та організацій.

Напрямки використання бюджетних видатків обумовлені сукупністю факторів, основними з яких є: утримання державних установ; рівень розвитку регіонів держави; взаємозв'язок видатків із загального державного бюджету з видатками місцевих бюджетів; форми надання бюджетних коштів - ці фактори можуть мати важливе значення залежно від конкретної ситуації в державі [5, с.95].

Державний бюджет України має містити пояснення всіх видатків, за винятком видатків, що пов'язані з державною таємницею. Таємні видатки, пов'язані з діяльністю органів державної влади, в інтересах національної безпеки включаються до Державного бюджету України без деталізації. Рахункова палата та Міністерство фінансів у порядку, визначеному Верховною Радою України, здійснюють контроль за проведенням таємних видатків [21, с.171].

Склад видатків визначається різноманітними функціями держави. Видатки бюджету обумовлені насамперед їх суспільним призначенням, адже саме такий їх розріз найповніше відбиває сутність і призначення бюджету.

Видатки бюджетів відображають кількісну і якісну характеристики. Кількісна характеристика зумовлюється обсягом фінансових ресурсів, що забезпечує рівень задоволення потреб суспільства відповідно до визначеної економічної політики. Якісна характеристика дає можливість виявити суспільне призначення кожного виду бюджетних видатків та рівень ефективності їх спрямування. Конкретні види бюджетних видатків та їх величина зумовлюють ту роль держави, яку вона виконує у функціонуванні економіки суспільства та здійсненні соціальних перетворень [2].

Бюджет є регулятором економіки, що відображає обсяги необхідних державі фінансових ресурсів, визначає конкретні напрями використання коштів, спрямовує фінансову діяльність держави. Бюджет впливає на соціально - економічні процеси шляхом вироблення бюджетної політики та використовуючи бюджетний механізм.

Також бюджетні видатки позитивно впливають на темпи зростання економіки, при цьому має значення не тільки їх обсяг, а й оптимальна структура, яка визначає їх напрями використання. Забезпечення шляхом державного регулювання оптимального розподілу ВВП між секторами економіки, соціальними групами населення, адміністративно-територіальними одиницями є безпосереднім завданням державної політики у сфері видатків бюджету. Кінцева мета державної політики у сфері видатків бюджету полягає у здійсненні ефективного та результативного використання бюджетних коштів в усіх ланках бюджетної системи, що реалізується у підвищенні якості суспільних послуг та більш повному задоволенні потреб населення в них .

Тому, видатки державного бюджету є важливою складовою бюджету, не менш важливою, ніж доходи, адже вони вирішують чималу кількість проблем. Їх можна класифікувати по – різному, в залежності від поставлених державою та її органами задач.

1.2. Характеристика бюджетних видатків на соціально – економічний розвиток

Реалізацію економічних цілей та питань забезпечують саме видатки економічного розвитку. Вони спрямовані в першу чергу на створення необхідного ринкового середовища, стабілізацію економіки, підтримку пріоритетних галузей економіки, розвиток інновацій, модернізацію інфраструктури.

Основні напрями розвитку економіки визначаються Кабінетом Міністрів України, установами Національної академії наук України, науково-дослідними установами.

Видатки бюджету на економічну діяльність охоплюють державні капітальні вкладення, бюджетні кредити підприємствам, державні субсидії й дотації, операційні витрати (на виробничу інфраструктуру, геологорозвідувальні роботи, роботи щодо землевпорядкування тощо). Вони спрямовуються в галузі економічного комплексу. При цьому видаткам бюджету відводиться допоміжна і регулятивна роль у системі фінансового забезпечення економіки [18, с.178].

Економічні видатки бюджету розрізняють за функціональною їх класифікацією, за галузевими особливостями та за цільовим призначенням.

Функціональна класифікація видатків з економічної діяльності держави передбачає поділ видатків на:

- загальну економічну, торговельну та трудову діяльність;
- регулювання трудових відносин;
- сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство;
- паливно-енергетичний комплекс;
- іншу промисловість та будівництво;
- промисловість з видобутку рудних та нерудних корисних копалин;
- транспорт;
- зв'язок, телекомунікації та інформатику;

- інші галузі економіки та види економічної діяльності;
- дослідження і розробки в галузях економіки [18].

Видатки бюджетів за галузевими особливостями поділяються відповідно до відомчої класифікації та галузевої структури економіки.

За цільовим призначенням видатки на економічний розвиток поділяються відповідно до економічної класифікації видатків.

Видатки на розвиток транспорту використовуються на загальне керівництво та управління у сфері транспорту; підтримку експлуатаційно-безпечного стану судноплавних шлюзів, внутрішніх водних шляхів; забезпечення функціонування національної системи пошуку і рятування в морському пошуково-рятувальному районі України; придбання повітряних суден; дорожнє господарство тощо.

Видатки бюджету на зв'язок, телекомунікації та інформатику спрямовуються на керівництво й управління у сфері зв'язку, регулювання зв'язку, розвиток цифрового радіомовлення та використовуються на відшкодування витрат державних підприємств зв'язку, на розповсюдження вітчизняних періодичних друкованих видань, доставку спеціальної службової кореспонденції органам державної влади тощо.

Видатки бюджету на дослідження і розробки в галузях економіки спрямовуються на прикладні наукові та науково-технічні розробки за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері паливно-енергетичного комплексу, у вугледобувній та в інших галузях промисловості тощо.

Фінансування видатків бюджету на економічну діяльність здійснюються в різних формах залежно від умов і фінансового стану суб'єктів господарювання.

Щодо фінансування соціальної сфери, то воно посідає теж досить значне місце в усіх сферах суспільного життя. Результативність фінансування соціального захисту населення залежить від діяльності державних та місцевих органів влади та ефективного використання бюджетів різних рівнів в умовах децентралізації [11].

Рис 1.2. Форми фінансування видатків на економічну діяльність [18]

Соціальний захист — це система відносин між державою, господарськими структурами з одного боку та з громадянами з іншого, у процесі яких за рахунок частини ВВП утворюються і використовуються фонди фінансових ресурсів для матеріального забезпечення та обслуговування окремих категорій і груп громадян. Видатки бюджету на соціальний захист населення — це насамперед видатки, спрямовані на адресну підтримку малозабезпечених громадян, встановлення певного рівня забезпечення прожиткового мінімуму для різних груп населення, соціальний захист осіб, що опинилися в екстремальних умовах (біженці, безпритульні тощо) [43].

Класифікація видатків на соціальну сферу

1) за джерелами фінансування:

- за рахунок коштів державного бюджету;
- за рахунок коштів місцевого бюджету;

2) за ініціатором:

- витрати на реалізацію загальнодержавних програм;
- витрати на місцеві програми (рішення місцевих органів влади);

3) за метою використання:

- видатки на соціальний захист у зв'язку з малозабезпеченістю;
 - виплати як компенсація втраченого доходу (допомога по вагітності і пологам);
 - компенсація втраченого здоров'я або майна;
 - витрати, пов'язанні з наданням підтримки в облаштуванні (притулки для тимчасового утримання біженців);
 - витрати на надання пільг і привілеїв окремим категоріям громадян;
- 4) за формами:
- грошові;
 - безготівкові;
 - натуральні [43].

В умовах стрімкого розвитку усіх сфер суспільного життя велику роль відіграє розвиток саме соціальної сфери, що свідчить як про якість і рівень життя населення в країні, і показує рівень розвитку економіки загалом. Ключову роль у фінансуванні таких галузей соціальної сфери, як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення відіграють саме бюджетні кошти.

1.3. Зарубіжний досвід бюджетного фінансування соціально – економічного розвитку

Поняття соціально – економічний розвиток взаємопов'язаний, особливо в країнах з розвинутою економікою, адже чим більше там вкладають коштів в соціальну сферу, тим більше отримують в майбутньому з економічної точки зору.

Нині в США, Франції, Німеччині, Японії пріоритетними державними програмами, які фінансуються насамперед за рахунок казни, є науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, охорона навколишнього середовища, й професійна підготовка, розвиток соціально-економічної інфраструктури.

Видатки на освіту, на формування нового типу робітника, який має достатній рівень загальної та спеціальної професійної підготовки, сьогодні розглядаються як

одна із форм капіталовкладень, що приносить дохід, і фінансуються значною мірою за рахунок держави. За даними американського економіста Т. Шульца, майже 1/3 національного доходу США одержується завдяки підвищенню рівня освіти [22].

Залежно від рівня розвитку економіки, національні системи соціального забезпечення перерозподіляють до 30 % ВВП [2, с. 116]. На сучасному етапі в Європейському Союзі продовжується зниження частки ВВП, що спрямовується

на соціальні виплати. Європейські країни суттєво різняться за обсягом соціальних видатків у відсотках до ВВП. Якщо Швеція, Франція, Данія,

Австрія витрачають на соціальні виплати до третини ВВП, то Ірландія, Словаччина, Чехія лише близько 16 % [30].

Одним з важливіших питань, що виникає у зв'язку із фінансуванням систем соціального забезпечення, є обрання механізму фінансування, за допомогою якого розподіляються ресурси та забезпечується фінансова рівновага між надходженнями та витратами до системи соціального забезпечення. В практиці розрізняють два механізми фінансування системи соціального забезпечення: шляхом податків та за рахунок страхових внесків [17, с. 323].

Механізм фінансування за рахунок податкових надходжень найчастіше пов'язаний із універсальними програмами допомоги, виплатами допомог усім мешканцям. Право на отримання соціальної допомоги в країнах ЄС зазвичай обумовлено тривалістю проживання. Так, для отримання допомоги в Іспанії необхідно проживання в країні від 3 до 5 років [1, с. 101]. У деяких країнах соціальна допомога надається всім, хто її потребує, в тому числі іноземцям, що законно проживають на території країни незалежно від тривалості проживання (Швеція, Фінляндія, Норвегія). В цих країнах соціальні послуги гарантуються як громадянські права. Прикладом універсальних допомог є універсальна пенсія за віком у Канаді, Данії і Новій Зеландії, яку іноді називають «демогрантом», а також послуги національних служб охорони здоров'я у Великій Британії та Італії.

Отже, видатки бюджету є вагомою складовою держави, різні автори та науковці по різному трактують саме визначення категорії «видатки» та надають

цьому різного значення, особисто я думаю, що дане поняття це актив та можливість держави виконувати свої функції на державному та місцевому рівні, вирішувати певні задачі на всіх етапах свого існування. Безумовно фінансування видатків на соціально – економічну сферу суттєво відрізняється в Україні та за її межами, адже це залежить від багатьох факторів, в тому числі доходи, рівень життя населення, розвиненість економіки та інші. Видатки відіграють величну роль у виконанні державного бюджету, адже ними фінансуються сфери життя, які допомагають країні рости і розвиватись, також це фінансова допомога населенню, яке його потребує.

РОЗДІЛ ІІ. ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНИХ ВИДАТКІВ НА СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

2.1. Характеристика нормативно – правової бази здійснення бюджетних видатків

Стадія виконання бюджету поділяється на дохідну та видаткову частини. Виконати бюджет означає отримати всі доходи, передбачені фінансовим планом та профінансувати всі заплановані та незаплановані витрати.

Основа виконання бюджетів за видатками закладена в преамбулі до Конституції України. Відповідно до неї Верховна Рада України від імені українського народу приймає цю Конституцію – Основний Закон України. Подальше окреслення фундаментально важливих засад виконання бюджетів за видатками здійснено у статті 95 Основного Закону України [26, с.90].

Слід підкреслити, що видатки, як і доходи бюджету, плануються відповідно до бюджетної класифікації, яка має бути науково обґрунтованою для оптимального складання всіх бюджетів. Так, наказом Міністерства фінансів України «Про бюджетну класифікацію» від 14.01.2011 р. № 11 затверджено економічну, функціональну, відомчу та програмну класифікацію видатків [20, с.6].

Саме цьому аспекту стадії виконання бюджетів за видатками присвячена частина сьома статті 20 Бюджетного кодексу України. Відповідно до неї, за бюджетними програмами, здійснення заходів за якими потребує нормативно-правового визначення механізму використання бюджетних коштів, головні розпорядники коштів державного бюджету розробляють проекти порядків використання коштів державного бюджету та забезпечують їх затвердження у терміни, визначені Кабінетом Міністрів України. За рішенням Кабінету Міністрів України порядки використання коштів державного бюджету затверджуються Кабінетом Міністрів України або головним розпорядником коштів державного бюджету за погодженням з Міністерством фінансів України. Про затвердження

таких порядків інформується Комітет Верховної Ради України з питань бюджету. Порядки використання коштів державного бюджету за бюджетними програмами, вперше визначеними законом про Державний бюджет України, затверджуються протягом 30 днів з дня набрання ним чинності [22]. Отже, в окреслених випадках до переліку бюджетної документації на стадії виконання бюджетів за видатками додаються й порядки використання бюджетних коштів, що затверджені Кабінетом Міністрів України або головним розпорядником коштів державного бюджету за погодженням із Міністерством фінансів України [25, с.90].

У фінансово-правових відносинах по видаткам завжди беруть участь три суб'єкти:

- 1) орган, уповноважений державою або органом місцевого самоврядування, що становить публічний інтерес, оскільки відносини виникають на користь не окремої юридичної або фізичної особи, а на користь держави або місцевого самоврядування;
- 2) банк, через який Державне казначейство видає кошти;
- 3) одержувач грошових коштів. Одержувачем грошових коштів виступають державні і муніципальні установи, підприємства та організації. А якщо є рішення про виділення коштів з Державного або місцевого бюджету підприємствам недержавної або немуніципальної форми власності, кошти будуть видані і їм [37].

Основним документом, що визначає витрати бюджетних установ, є кошторис. Кошторис доходів і видатків бюджетної установи, організації є основним плановим документом, який підтверджує повноваження щодо отримання доходів та здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання нею своїх функцій та досягнення цілей, визначених на рік відповідно до бюджетних призначень. Кошториси, плани асигнувань та плани використання бюджетних коштів повинні бути затверджені отримувачами протягом 30 календарних днів з дня затвердження розпису бюджету. Кошториси, плани асигнувань і штатні розписи затверджуються, окрім винятків, передбачених чинним законодавством, керівником відповідної установи вищого рівня. Плани використання бюджетних

коштів отримувачами затверджуються їх керівниками за погодженням з розпорядниками, через яких вони отримують бюджетні кошти. Згідно з п. 36 ст. 2 Бюджетного кодексу, розпорядники бюджетних коштів — бюджетні установи в особі їх керівників уповноважені на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення видатків із бюджету [14].

Треба наголосити, що бюджетні кошти, призначені юридичним чи фізичним особам, які не є бюджетними установами, надаються лише через розпорядника бюджетних коштів. Всі видатки, розмежовуються між бюджетами різних рівнів залежно від розподілу функцій між державою і органами місцевого самоврядування і поділяються на видатки з фінансування державних повноважень та фінансування власних повноважень. Видатки розмежовуються за допомогою органів державного казначейства.

Важливу роль у виконанні бюджету за видатками віднесено казначейству. В основі казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів за видатками лежить комплекс організаційних процедур щодо забезпечення обліку видаткових операцій, здійснення контролю за цільовим спрямуванням бюджетних коштів та формування фінансової звітності про виконання бюджетів за видатками [31].

На Рис. 2.1 можна побачити всі стадії виконання державного бюджету.

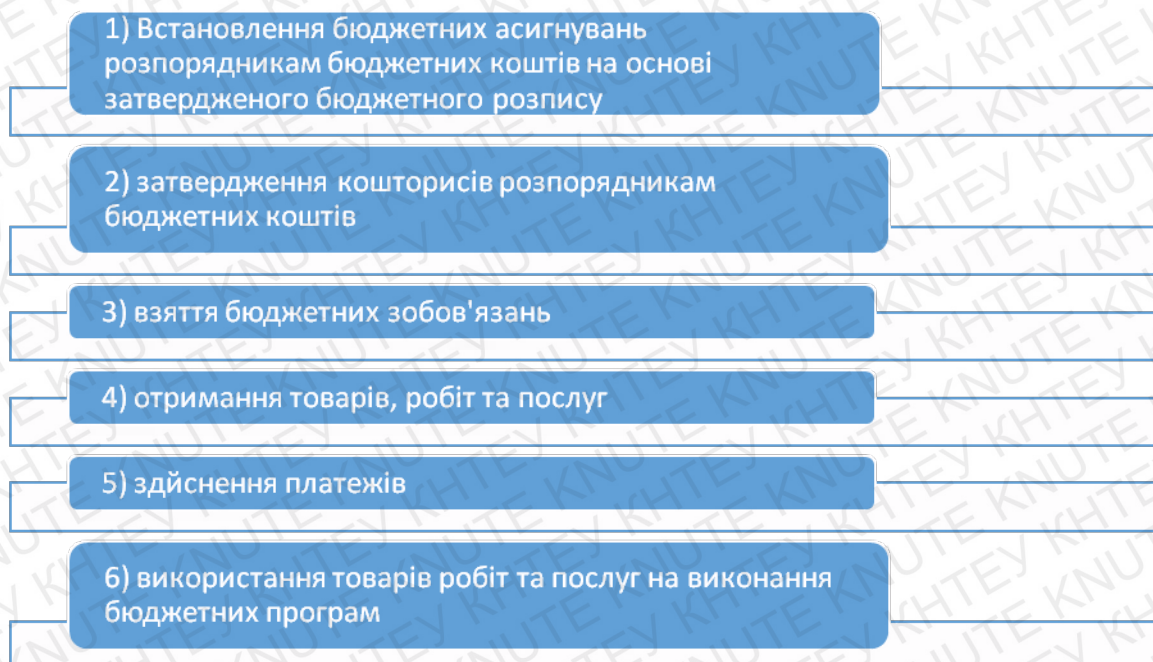

Рис. 2.1. Стадії виконання державного бюджету України за видатками [31]

Кошторис є основним плановим документом бюджетної установи, який надає повноваження на отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання установою своїх функцій і досягнення цілей, визначених на бюджетний період згідно з бюджетними призначеннями.

На основі відомчої класифікації видатків та кредитування бюджету.

Казначейство України складає та веде єдиний реєстр розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів [33, с.50].

Відповідно до наказу Міністерства фінансів України «Про бюджетну класифікацію» від 14 січня 2011 року № 11 [33] за відомчою класифікацією видатків бюджету виділяється близько сотні головних розпорядників бюджетних коштів. Серед них можна відмітити таких: Апарат Верховної Ради України, Державне управління справами, Господарсько-фінансовий департамент Секретаріату Кабінету Міністрів України, Державна судова адміністрація України, Верховний Суд України і т.д.

Ключову роль у виконанні бюджету виконує Міністерство фінансів, адже воно виконує такі функції: 1) складає розпис Державного бюджету України згідно з бюджетними призначеннями та вносить зміни до нього, у тому числі в частині міжбюджетних трансфертів у розрізі місцевих бюджетів;

1) розробляє інструктивні матеріали щодо складення розпису (тимчасового розпису Державного бюджету України);

2) готує проект протокольного рішення Кабінету Міністрів України щодо визначення переліків бюджетних програм, за якими необхідно затвердити порядки використання коштів державного бюджету або внести зміни до затверджених порядків використання коштів державного бюджету;

3) вносить зміни до розпису Державного бюджету України за загальним фондом з метою забезпечення збалансованості надходжень та витрат державного бюджету з дотриманням граничного обсягу річного дефіциту (профіциту) державного бюджету;

- 4) затверджує разом з головними розпорядниками бюджетних коштів паспорти бюджетних програм;
- 5) затверджує лімітні довідки про бюджетні асигнування, що містять бюджетні призначення та їх помісячний розподіл;
- 6) здійснює перерозподіл бюджетних асигнувань, затверджених у розписі бюджету та кошторисі;
- 7) формує проект річного звіту про виконання закону про Державний бюджет України та здійснює публічне представлення звіту про виконання Державного бюджету України за попередній бюджетний період [25, с.54].

Отже, головним документом, яким керується бюджетний процес в Україні є Конституція України та Бюджетний кодекс. На кожній стадії бюджетного процесу уповноважені державні органи відіграють свою роль, до таких органів в першу чергу належать Верховна Рада України, Кабінет Міністрів, Міністерство фінансів, державна казначейська служба та інші місцеві та державні органи влади. Також мають місце нормативно – правові акти, за допомогою яких здійснюються видатки та за допомогою яких здійснюється бюджетний процес в нашій країні.

2.2. Видатки бюджету на соціально-економічний розвиток у структурі державного бюджету України

Однією з найважливіших функцій держави є забезпечення розвитку національної економіки та створення для цього відповідних умов. В політиці нашої країни реалізація цієї функції потребує здійснення бюджетних видатків – як з державного, так і з місцевих бюджетів. В результаті кошти спрямовуються на формування ринкового середовища, управління економікою, підтримку пріоритетних, базових та малорентабельних галузей. (наприклад, у сільському господарстві – сприяння розвитку тваринництва, в енергетиці – підтримка вуглевидобувних підприємств та реформування державного сектора вугільної промисловості, у транспорті – розвиток і утримання автомобільних доріг і т. д.).

За даними річної звітності Державної Казначейської служби та Міністерства Фінансів України можна побачити яку частину і які види видатків займають в структурі державного бюджету.

Таблиця 2.1

Видатки за функціональною класифікацією за 2018 рік

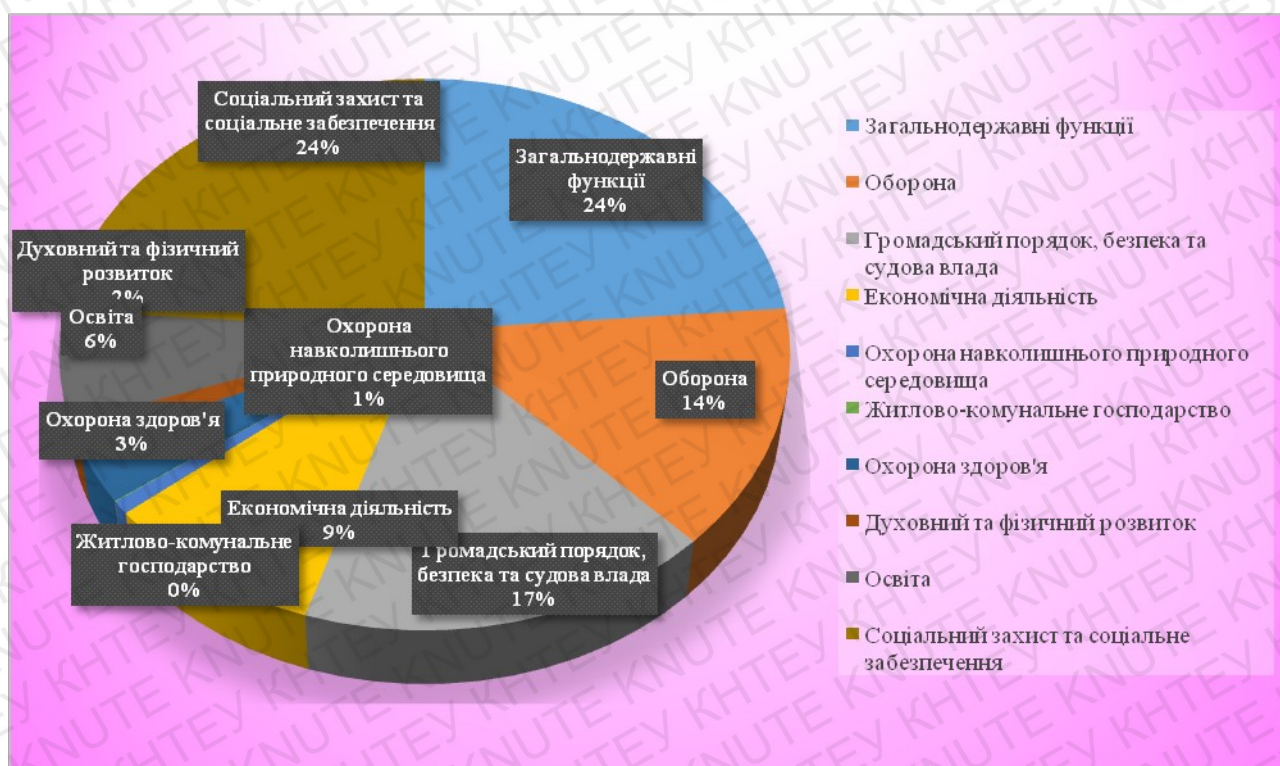
Види видатків	Загальний фонд, грн	Спеціальний фонд, грн	Разом, грн
Загальнодержавні функції	155 543 586 993,82	7 414 500 733,25	162 958 087 727,07
Оборона	83 366 679 793,96	13 657 377 609,24	97 024 057 403,20
Громадський порядок, безпека та судова влада	100 846 258 767,84	16 029 668 695,96	116 875 927 463,80
Економічна діяльність	35 357 874 643,31	28 242 991 761,68	63 600 866 404,99
Охорона навколишнього природного середовища	3 873 191 501,73	1 368 010 534,97	5 241 202 036,70
Житлово-комунальне господарство	189 534 715,69	107 394 877,64	296 929 593,33
Охорона здоров'я	19 643 251 278,78	2 974 795 958,69	22 618 047 237,47
Духовний та фізичний розвиток	9 945 118 777,30	161 954 994,86	10 107 073 772,16
Освіта	29 118 121 554,61	15 206 213 526,98	44 324 335 081,59
Соціальний захист та соціальне забезпечення	161 249 837 022,50	2 615 751 881,33	163 865 588 903,83
Разом	599 133 455 049,54	87 778 660 574,60	686 912 115 624,14

Джерело: розроблено автором на основі [28]

На основі Таблиці 2.1 та Рисунка 2.2 можна зробити висновок, що найбільша частка припадає на Загально державні функції, а саме 24 %, та на соціальне забезпечення – теж 24%. На громадський порядок, безпеку припадає трішки менше – 17%, на оборону – 14%. На економічну діяльність припадає всього лишень 9% всіх видатків, найменшу частку займають житлово – комунальне господарство – 0,5%, тим не менше на охорону здоров'я виділяють 3% від загальної кількості витрат, на освіту – 6%, на духовний та фізичний розвиток всього лиш на всього 2%.

Тому, на основі Рисунку 2.2. можна зробити висновок, що найбільшу частку витрат складають витрати на соціальний захист та соціальне забезпечення, а це

24% , на загальнодержавну функції припадає така ж частка коштів, тобто 24%, чимало ресурсів виділяють на громадський порядок, безпеку та судову владу – 17%, видатки на оборони займають 14% у структурі державного бюджету, на економічну діяльність припадає ще менше, а це 9%. Освіта в Україні, хоча й фінансується державою, проте на неї витрачають всього лиш 6%, на охорону здоров'я 3%, на духовний та фізичний розвиток припадає 2% і найменшу частку складає житлово – комунальне господарство. В додатку А можна побачити детальну класифікацію економічних видатків, скільки коштів на які сектори витрачала держава у 2018 році. Видатки на економічну діяльність в минулого року склали 64 мільярди гривень. Найбільшу частку склали видатки та транспорт, дорожнє господарство, трішки менше на сільське господарство, лісове та мисливство, рибне господарство, ще меншу частку зайняли такі сфери, як обробна промисловість, інша промисловість та будівництво, вугільна галузь та інші галузі видобутку твердого палива, паливно – енергетичний комплекс, загальна економічна, торговельна та трудова діяльності, ще менше коштів витрачали на регулювання трудових відносин, на електроенергетичну галузь, промисловість з

цію,

Рис.2.2. Видатки державного бюджету

Джерело: розроблено автором на основі [28]

У багатьох країнах бюджетні видатки стали інструментом стійкого розвитку економіки та соціальної сфери. В Україні з кожним роком все більше і більше витрачається коштів на різні сфери, проте не всі вкладення є успішними.

Таблиця 2.2

Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2018 році

	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом
Соціальний захист та соціальне забезпечення	2 615 751 881,33	2 615 751 881,33	163 865 588 903,83
Соціальний захист на випадок непрацевдатності	235 121 836,82	235 121 836,82	1 731 060 392,06
Соціальний захист пенсіонерів	118 500 000,00	118 500 000,00	150 090 990 100,00
Соціальний захист ветеранів війни та праці	1 418 831 447,46	0,00	1 418 831 447,46
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	113 064 718,47	0,00	113 064 718,47
Допомога у вирішенні житлового питання	1 952 648 171,79	1 952 648 171,79	3 830 480 546,07
Соціальний захист інших категорій населення	118 835,00	118 835,00	6 233 307 768,20
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері соціального захисту	5 432 381,00	5 432 381,00	31 576 475,15
Інша діяльність у сфері соціального захисту	303 930 656,72	303 930 656,72	416 277 456,42

Джерело: розроблено автором на основі [28]

Щодо видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, то за останні десять років вони суттєво зросли, так як потреби суспільства теж постійно зростають. За останній рік на дану сферу витратили 164 мільярди гривень з державного бюджету. У таблиці 2.2 можна побачити, що входить до соціальних видатків, скільки коштів держава витратила в загальному та спеціальному фонді. Найбільше коштів держава витратила на соціальний захист пенсіонерів, меншу частку займає допомога у вирішенні житлового питання, соціальний захист інших категорій населення, захист на випадок непрацевдатності та найменше виплат здійснювалось на захист ветеранів війни та праці, соціальний захист сім'ї, дітей та

молоді, фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері соціального захисту та інша діяльність.

Щоб побачити, яка частка кожної статті соціальних видатків складає в державному бюджеті, доцільно проаналізувати їхню частину у відсотковому співвідношенні. Найбільше коштів держава витрачає на соціальний захист пенсіонерів, тобто це пенсія за віком, пенсія у зв'язку з інвалідністю та пенсія в разі втрати годувальника, сума за 2018 рік дорівнювала 150 мільярдів гривень, а це майже 92% від всіх витрат на соціальне забезпечення. На соціальний захист інших категорій населення припадає 3,8%, що дорівнює 6 мільярдам гривень. На допомогу у вирішенні житлового питання (субсидії) припадає 2,3 %, тобто це 3,8 мільярди гривень, соціальний захист на випадок безробіття складає 1%, тобто 1,7 мільярди гривень. На соціальний захист ветеранів війни та праці припадає ще менше коштів, це 1,4 мільярди гривень, наступними йдуть видатки на соціальний захист сім'ї та молоді, тобто 0,07 % а, це дорівнює 113 мільйонів гривень, 0,02 % виділили на фундаментальні та прикладні дослідження у сфері соціального захисту, а це 31 мільйон гривень, та 0,25% держава витратила на іншу діяльність у сфері соціального захисту, тобто близько 416 мільйонів гривень.

Щоб побачити загальну картину як і наскільки змінювались видатки на соціально – економічний розвиток за останні 5 років, доцільно проаналізувати їх виконання на основі звіту Державної казначейської служби України за загальним та спеціальним фондом. Хоча за функціональною класифікацією окремо існує розділ економічні видатки, видатки на соціальний розвиток, на освіту, охорону здоров'я, духовний та фізичний розвиток, проте три останні поняття я теж віднесла до соціальних, адже саме ці категорії чітко направлені на покращення благополуччя суспільства, їхній розвиток. підтримку населення у фізичній та духовній сферах. На рис. 2.3. можна побачити видатки бюджету на конкретні сфери за останні 5 років, всі цифри вказані в гривнях . За всі роки витрати на соціальний захист та соціальне забезпечення склали найбільшу частку. Немало коштів держава витратила на освіту, на охорону здоров'я та духовний розвиток трішки менше , а на економічний розвиток припадає найменше витрат.

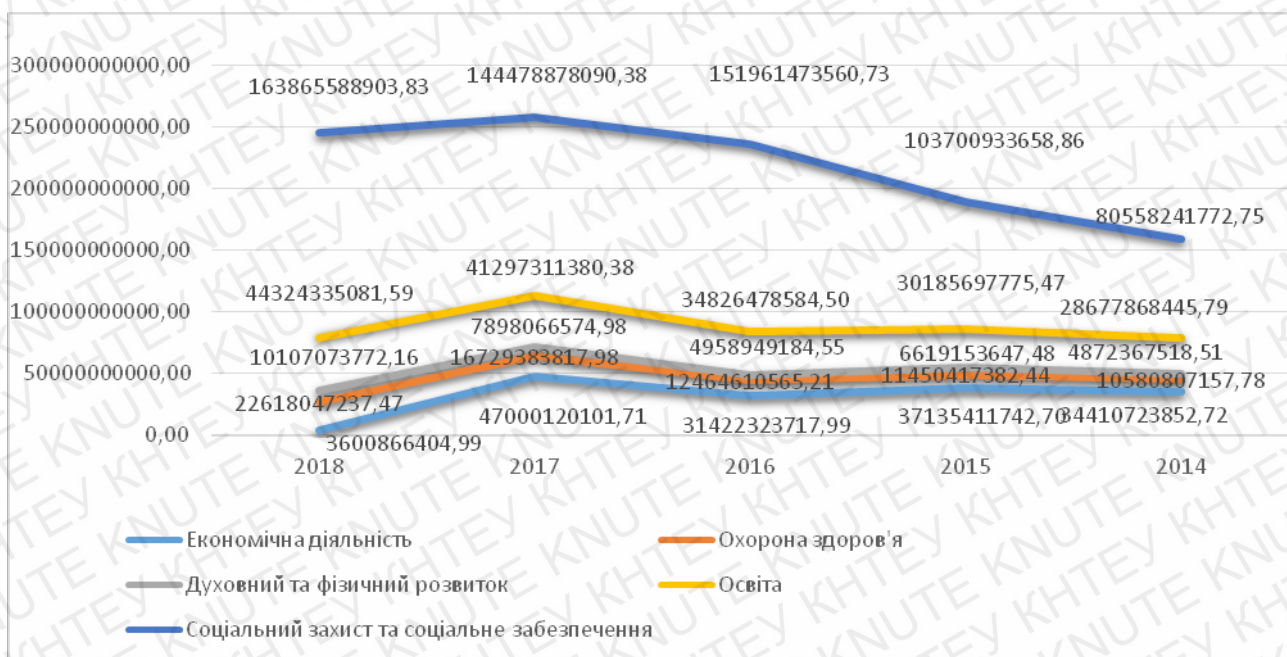

Рис.2.3. Видатки на соціально - економічний розвиток за 2014 - 2018 роки

Джерело: розроблено автором на основі [28]

За 2018 рік витрати на економічну діяльність склали 63, 6 мільярди гривень, що на 35% більше, ніж в 2017 році та на 85% ніж 5 років назад, тобто в 2014 році.

На охорону здоров'я держава витратила 22,6 мільярди гривень, а це на 35 % більше, ніж в 2017 році та на 114 %, ніж в 2014. Щодо духовного та фізичного розвитку, то видатки на ці сфери налічували 101 мільярд гривень, більше на 28% ніж в попередньому році та на 107%, ніж в 2014. 44 мільярди було витрачено в 2018 році на освіту, а це більше на 7% в порівнянні з 2017 роком та на 55% в порівнянні з 2014. Як було проаналізовано вище, на соціальний захист та соціальне забезпечення було витрачено найбільшу кількість коштів, а саме 164 мільярди гривень, це в свою чергу більше на 13%, ніж в попередньому році та на 103%, ніж в 2014, даний розділ видатків почав суттєво збільшуватись починаючи з 2010 року, оскільки для держави на той момент був пріоритетний соціальний розвиток країни. Збільшення видатків з кожним роком пояснюється постійними змінами в законодавстві та реформами.

На даний момент в нашій країні з кожним роком вводяться зміни в систему освіти, охорону здоров'я, гривня знецінюється, відбувається інфляція і складно сказати чи збільшення кількості коштів на видатки приносить видимі результати.

Попри збільшення фінансування кожної сфери рівень життя населення не стає кращим.

Експерти Організації Об'єднаних Націй 75% населення України відносять до категорії бідних. Відношення мінімальної зарплати до середньої знизилася до 31,5% при рекомендованому Міжнародною організацією праці і Світовим банком рівні у 50–60%. Середня заробітна плата працівників бюджетних установ, особливо працівників в сфері освіти та медичних послуг, є найнижчою по економіці (в освіті -70,6% від середньої по економіці, в охороні здоров'я – 64,0%). Вищенаведені данні свідчать про зменшення рівня життя населення країни та зростання рівня бідності, що є головними причинами погіршення соціального стану населення країни та незадоволення потреб громадян соціальними стандартами навіть при зростанні фінансування складових соціальної сфери.

Оскільки видатки на освіту та охорону здоров'я я віднесла теж до соціальних, то буде доцільно проаналізувати їхню динаміку за останні 5 років, тобто з 2014 по 2018 роки.

Таблиця 2.3

Динаміка видатків державного бюджету на освіту за 2014 – 2018 роки за функціональною класифікацією

	2018	2017	2016	2015	2014	Темп зросту 2018/2014р., %
Освіта	4432433508 2	4129731138 0	3482647858 5	3018569777 5	286778684 46	54,6
Дошкільна освіта	0	0	107531604	94865528	65245716	-
Загальна середня освіта	401981276	283956711	196857412	187691172	193672176	107,6
<i>Загальноосвітні навчальні заклади</i>	217234015	140101953	86994177	84728974	77665140	179,7
<i>Загальноосвітні спеціалізовані та спеціальні школи-інтернати</i>	184747261	143854758	109863235	102962197	116007035	59,3
Професійно-технічна освіта	283579516	192488770	130404494	124579680	132115611 2	-78,5

Продовження таблиці 2.3

	2018	2017	2016	2015	2014	Темп зросту 2018/2014р., %
Вища освіта	3668959551 8	3461669734 3	3187677731 3	2795220754 6	255282314 72	43,7
Вищі навчальні заклади I і II рівнів акредитації	0	5164107674	4965382914	4732011783	448358276 7	-100,0
Вищі навчальні заклади III і IV рівнів акредитації	3668959551 8	2945258966 9	2691139439 9	2322019576 3	210446487 05	74,3
Післядипломна освіта	999455062	884788276	677013511	589593724	539834062	85,1
Позашкільна освіта та заходи із позашкільної роботи з дітьми	326119357	283255271	141815408	92942892	110577948	194,9
Програми матеріального забезпечення навчальних закладів	803095853	405489700	352828989	262168752	178529638	349,8
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері освіти	1231625661	1070250537	804172126	677645006	577258008	113,4
Інші заклади та заходи у сфері освіти	3588882839	3560384773	539077727	204003475	163363314	2096,9

Джерело: розроблено автором на основі [28]

Виходячи з Таблиці 2.3, можна побачити, що в загальному видатки на освіту зросли на 54,5% за останні 5 років. Динаміку деяких статей даних видатків можна проаналізувати, а деяких ні, так як за даними державної казначейської служби у 2017 і 2018 році видатки на дошкільну освіту склали 0 гривень в державному бюджету, оскільки фінансувались з місцевих бюджетів, теж саме можна сказати і про вищі навчальні заклади 1 та 2 типу акредитації, а саме технікуми та коледжі, фінансування яких з 2018 року почало здійснюватись з місцевих бюджетів.

Щодо інших статей видатків на освіту, витрати на середню освіту в 2018 році

порівняно з 2014 роком вони збільшилися майже на 108 % і склали майже 402 мільйони гривень, причиною такого збільшення є освітня реформа, створення нової української школи, нової програми, випуск навчальних матеріалів. Фінансування загальноосвітніх навчальних закладів склало 217 мільйонів гривень, а це на 180 % більше, ніж в 2014 році, на загальноосвітні спеціалізовані школи - інтернати держава виділила 184 мільйони гривень і це більше на 59%. Щодо професійної технічної освіти та її підтримки, то не можна сказати, що її фінансування зменшилось аж на 78%, оскільки ця цифра показує фінансування саме з державного бюджету, а з 2016 року видатки на професійну технічну освіту децентралізуються з обласних бюджетів. Кошти на вищу освіту склали 366 мільйонів гривень і збільшилися всього лиш на 43 %, цифра не є дуже великою, адже з кожним роком скорочуються місця на навчання у вищих навчальних закладах за державним замовленням, суттєво зменшили виплати стипендій. Як і раніше Україна суттєво відстає від США та інших європейських країн у розмірі витрат на одного студента. Фінансування вищих навчальних закладів 3 і 4 типу акредитації склали 366 мільйонів гривень, а це більше аж на 74%, витрати на післядипломну освіту збільшилися аж на 85 % і склали 999 мільйонів гривень. Найбільш суттєві зміни можна побачити в програмах матеріального забезпечення навчальних закладів, оскільки вони збільшилися на 350% і склали 803 мільйони гривень, в навчальні заклади почали закуповувати сучасну техніку, комп'ютери, нові меблі. Незважаючи на те, що за останні п'ять років у кожній сфері видатки стрімко росли, потрібно враховувати наскільки сильно знецінилась гривня за цей час і великі витрати не завжди говорять про радикальні і суттєві зміни в сферах, куди вони були ціленаправлені.

Не менш важливою сьогодні є сфера охорони здоров'я, яка теж з кожним роком змінюється та потерпає від реформ.

У таблиці 2.4 можна побачити динаміку збільшення видатків на охорону здоров'я за останні 5 років. Загалом сума витрат в 2018 році порівняно з 2014 р. збільшилась на 97,5 %. Найбільша зміна відбулась у фінансуванні спеціалізованих лікарень та інших спеціалізованих закладів, тобто на 71%, на лікарні і санітарно –

курортні заклади - темп зросту сягає 63%. Також слід зазначити, що є ряд статей, фінансування яких суттєво знизилось за останні роки, а це поліклініки, амбулаторії та заклади швидкої медичної допомоги, у відсотковому значення цифра дорівнює майже 78 %.

Таблиця 2.4

Динаміка видатків державного бюджету на охорону здоров'я

В 2014 – 2018 роках за функціональною класифікацією

	2018	2017	2016	2015	2014	Темп зросту 2018/2014 р., %
Охорона здоров'я	22 618 047237	16 729 383818	12 464 610565	11 450 417 382	11 450 417382	97,5
Поліклініки і амбулаторії, швидка та невідкладна допомога	149 582 697	1 323 506 748	1 167 100 854	665 942 969	665 942 969	-77,5
<i>Поліклініки загального профілю та амбулаторії</i>	0	1 188 621 179	1 053 047 751	570 633 849	570 633 849	-100,0
<i>Спеціалізовані та стоматологічні поліклініки</i>	149 582 697	134 885 569	114 053 103	95 309 120	95 309 120	56,9
Лікарні та санаторно-курортні заклади	7 296 722 141	6 102 436 944	4 757 443 962	4 473 636 064	4 473 636 064	63,1
<i>Лікарні загального профілю</i>	1 196 879 807	796 957 668	524 352 796	818 318 869	818 318 869	46,3
<i>Спеціалізовані лікарні та інші спеціалізовані заклади</i>	5 412 374 938	4 695 189 256	3 735 252 579	3 166 766 487	3 166 766 487	70,9
<i>Санаторно-курортні заклади</i>	687 467 397	610 290 021	497 838 586	488 550 709	488 550 709	40,7

Продовження таблиці 2.4

Санітарно-профілактичні та протиепідемічні заходи і заклади	1 583 423 191	1 424 578 630	1 162 524 237	1 110 004 069	1 110 004 069	42,7
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері охорони здоров'я	482 111 438	389 887 048	354 294 828	411 973 904	411 973 904	17,0
Інша діяльність у сфері охорони здоров'я	13 106 207 770	7 488 974 449	5 023 246 684	4 788 860 376	4 788 860 376	173,7
Інші заклади та заходи у сфері охорони здоров'я	13 106 207 770	7 488 974 449	5 023 246 684	4 788 860 376	4 788 860 376	173,7

Джерело: розроблено автором на основі [28]

Незважаючи на зростання видатків державного та місцевих бюджетів на охорону здоров'я, бюджетне фінансування медичної сфери не задовольняє реальні потреби населення. В умовах гострої нестачі бюджетних коштів дедалі більша частка амбулаторної та стаціонарної допомоги стає платною. Практика засвідчує, що найбільших успіхів у вирішенні проблеми зміцнення здоров'я громадян досягли ті країни, які запровадили в системі охорони здоров'я механізм медичного страхування [38, с.1133].

Отже, підсумовуючи динаміку соціально - економічних видатків в структурі державного бюджету України за останніх п'ять років можна зробити висновок, що практично на всі сфери фінансування збільшувалось. Найбільшу частку займають соціальні виплати, а найменшу – духовний та фізичний розвиток. Незважаючи на офіційні дані і великі суми, які ми побачили у фінансовій звітності Державної казначейської служби дуже складно сказати, що рівень життя українців із збільшенням видатків суттєво змінився, адже протягом цих 5 років ми проживали непростий період в усіх сферах нашого життя, починаючи від війни на сході, закінчуючи постійними реформами.

2.3. Вплив видатків на соціально – економічний розвиток країни

Бюджетна політика відіграє надважливу роль в соціально – економічній сфері кожної держави. Саме видатки регулюють соціальні та економічні процеси та забезпечують макроекономічне зростання. Пріоритетні напрями державної політики можна визначити за допомогою річної фінансової звітності в залежності від того куди найбільшу частку коштів уряд виділяв в конкретному році і визначити чи співпадають дані напрями з проголошеними раніше пріоритетами в бюджетних резолюціях.

Основна ідея держави загального добробуту полягає в тому, що уряд несе відповідальність за добробут громадян, а також ця відповідальність не може бути покладена на індивіда, приватну корпорацію або територіальну громаду. Фінансування гарантованих суспільних послуг здійснюється за рахунок державних страхових програм та системи оподаткування. Серед основних функцій, які держава надає населенню, можна виділити такі:

- соціальне забезпечення та соціальний захист (виплата пенсій, допомог по безробіттю, субсидій малозабезпеченим сім'ям тощо),
- безкоштовна медична допомога та освіта,
- надання державного (муніципального) житла [22, с.998].

У наукових колах поширеною є думка, що саме державні видатки сприяють досягненню цілей економічного зростання, а саме витрати на:

- розвиток інфраструктури, який сприятиме залученню приватних інвестицій;
- освіту, що забезпечить підвищення рівня кваліфікації трудових ресурсів;
- охорону здоров'я, що сприятиме зростанню продуктивності праці;
- заходи, спрямовані на забезпечення безперебійного функціонування державної інфраструктури;
- забезпечення функціонування адміністративної та правової системи, що створюють умови для злагодженої роботи складного економічного механізму [23, с. 146].

У розвинутих країнах світу бюджетні видатки мають тенденцію до зростання,

що позитивно впливає на темпи росту промислового виробництва. Ще у дев'ятнадцятому столітті зазначена закономірність відмічена німецьким економістом Адольфом Вагнером. Вчений зазначав, що темпи зростання державних видатків у розвинутих країнах випереджають темпи зростання промислового виробництва і сформулював "закон зростаючої державної активності" — бюджетні видатки в країнах, де розвивається економіка, повинні зростати швидше, ніж обсяги виробництва [8, с. 44].

Важливим фактором впливу на формування соціально – економічних видатків є демографічна ситуація в країні і навпаки. Зниження народжуваності та відповідно збільшення кількості людей похилого віку призводить до збільшення видатків бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення, охорону здоров'я, утримання людей літнього віку, а також зменшення бюджетних видатків на забезпечення, виховання і освіту дітей та молоді. З іншого боку, видатки бюджету стати дієвим інструментом демографічної політики. Успішне вирішення таких задач, як забезпечення демографічного зростання, формування сімейних цінностей, стимул до народження та виховання дітей, укріплення основ сучасної сім'ї, створення умов для зростання тривалості і якості життя населення, збереження власного здоров'я, багато в чому залежить від ефективного та результативного використання бюджетного механізму стимулювання демографічного зростання, тобто це виплати при народженні дитини, допомоги сім'ям з дітьми, допомога багатодітним сім'ям, кредитування або здешевлення кредитування житлового будівництва молодим сім'ям, сім'ям з дітьми тощо), запровадження ефективних та результативних механізмів фінансування і управління галузями освіти та охорони здоров'я.

Підсумовуючи даний розділ, можна зробити висновок, що видатки державного бюджету є важливою складовою бюджету. В процесі їхнього виконання вони регулюються Конституцією України, Бюджетним кодексом, нормативно - правовими актами, постановами, кошторисами державних та місцевих органів влади. За останні роки найбільшу частку в загальному обсязі державних видатків займають видатки на соціальне забезпечення, а найменша

частка припадає на освіту та духовний розвиток суспільства. У зв'язку з політичною та економічною ситуацією в країні починаючи з 2014 року можна спостерігати значне зростання суми видатків практично на всі сфери, а особливо на оборону, соціальне забезпечення, охорону здоров'я, освіту. Але незважаючи на це, досі складно сказати чи дійсно змінився рівень життя населення чи стало жити краще українцям порівняно з 2014 роком. За останній рік була введена освітня реформа, реформа в сфері охорони здоров'я, було збільшення пенсій, соціальної допомоги, але в той же час гривня знецінюється, ціна споживчого кошика змінюється.

РОЗДІЛ 3. РЕФОРМУВАННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

3.1. Проблеми бюджетного фінансування соціально – економічної сфери країни

Під фінансовим забезпеченням соціальної сфери варто розуміти цілісну систему організації фінансових відносин, які включають відповідні форми, методи та інструменти їх реалізації, в процесі мобілізації та розподілу фінансових ресурсів з метою створення умов для ефективного функціонування соціальної сфери в Україні на основі вирішення відповідних завдань, зумовлених соціальними функціями держави [39].

Фінансування видатків здійснюється різними шляхами та методами, більш детально це можна побачити на Рисунку 3.1.

Рис. 3.1. Форми фінансування видатків бюджету [35, с.57]

Основною формою здійснення видатків державного бюджету є кошторисне фінансування. Саме воно охоплює забезпечення виробничої та соціальної інфраструктури, оборони та управління. Бюджетні асигнування виділяються на підставі спеціального документа – кошторису, в якому розраховується обсяг бюджетних асигнувань, їх розподіл за статтями витрат з поквартальною

розбивкою.

Кошторисне фінансування охоплює чимало секторів для бюджетного фінансування, а саме: установи соціально-культурної сфери: освіти, науки, культури й мистецтва, охорони здоров'я, соціального захисту й соціального забезпечення, фізичної культури, спорту, тощо.

Щодо економічної сфери, то виробнича сфера фінансується бюджетним фінансуванням інвестиційних проектів, тобто держава виділяє асигнування на капітальні вкладення у виробничу сферу. Враховуючи свої фінансові можливості, держава відбирає найбільш ефективні проекти. Інші проекти можуть фінансуватися за рахунок банківських кредитів та залучених коштів.

Виходячи з даних в 2 розділі, можна побачити, що видатки з кожним роком тільки збільшуються, на соціально – економічні потреби виділяють кошти, проте стоїть питання яким чином ними розпоряджаються, наскільки ефективно і чи дійсно за їхнім цільовим призначенням.

Суттєве збільшення обсягу фінансування на соціальний захист та соціальне забезпечення в першу чергу спричинене політикою уряду, задля спрямування підвищення соціальних стандартів життя громадян, а відповідно збільшення обсягу їх доходів та захисту доходів від знецінення. За рахунок підвищення соціальних стандартів, а відповідно платоспроможності громадян, держава очікує, що це буде стимулювати внутрішній попит, який має бути чинником економічного росту.

Дійсно, в 2018 році спостерігається суттєве збільшення видатків на освіту також У 2015 році із прийняттям Закону України „Про Державний бюджет України на 2015 рік” від 28.12.2014 р. № 80-VIII у державі змінився принцип фінансування загальноосвітніх навчальних закладів. Відтепер фінансове забезпечення всіх українських шкіл здійснюється за принципом надання освітньої субвенції, що передається з Державного бюджету до обласних, районних бюджетів, бюджетів міст обласного значення (а також Києва) та бюджетів об'єднаних територіальних громад [38]. Проте, фінансування освіти в Україні залишається на низькому рівні, що стримує її розвиток.

Основною формою фінансування соціальної сфери є прямі бюджетні видатки. На сьогодні існує чимало проблем у фінансуванні державних видатків, які потребують вирішення. Зокрема, організація і фінансування розвитку соціальних послуг повинні сьогодні передбачати:

- інтеграцію всіх видів соціальної підтримки в єдину комплексну систему;
- перехід від фінансування установ до фінансування послуг;
- поширення практики соціального замовлення;
- запровадження механізмів державно-приватного партнерства;
- розширення автономії органів місцевого самоврядування з надання соціальних послуг;
- створення правових та економічних умов для розвитку ринку соціальних послуг [10, с. 20].

Слід зазначити, що система міжбюджетних трансфертів та субвенцій в практичних аспектах є не зовсім прозорою, оскільки вона містить занадто багато проміжних ланок та розпорядників, що призводить до розпорошення фінансування галузі на утримання адміністративного апарату. Проте, децентралізація управління країною виключає можливість усунення регіональних посередників.

Однією з найбільших проблем у фінансуванні соціальної галузі в Україні є система міжбюджетних трансфертів. В умовах децентралізації бюджетних видатків, пропорції та межі в соціальній галузі залишаються нечіткими та розмитими. Теперішня система розпорядників бюджетних коштів створювалась із позиції ефективного розподілу обмежених фінансових ресурсів, при цьому видатки розподіляються за видами бюджетних установ, а не за їх функціональним призначенням. Таким чином, розподіл бюджетних коштів не є достатньо прозорим.

Недосконалість системи міжбюджетних трансфертів та субвенцій зумовлює виникнення глибших соціально-економічних проблем, що полягають у втраті мотивації місцевих органів влади до оптимізації видатків на соціальні програми, економії відповідних коштів та підвищення ефективності їх використання [41].

Недофінансування важливих соціально-економічних програм та проектів, загострює проблему надання населенню якісних і в достатній кількості суспільних благ і послуг. Причиною є те, що не усі бюджети мають належний рівень фінансового забезпечення. Крім того, деякі розпорядники та одержувачі бюджетних коштів нехтують основними принципами, на яких побудовано бюджетну систему України, а саме: ефективності та результативності використання бюджетних коштів [с. 32, 30].

На будівництво, реконструкцію та ремонт доріг загальнодержавного значення Дніпропетровської, Хмельницької та Закарпатської областей в 2018 році було неефективно витрачено понад 410,3 млн гривень. Причина — несвоєчасне та неповне прийняття управлінських рішень Укравтодором та службами автомобільних доріг цих областей [16].

Аналізуючи другий розділі випускної кваліфікаційної роботи можна побачити, що рівень розвитку соціальної інфраструктури здебільшого не відповідає потребам життєдіяльності суспільства, а саме через такі фактори:

- 1) нецільове використання бюджетних призначень на функціонування охорони здоров'я та масштабні корупційні схеми, особливо під час проведення тендерів на державні закупівлі;
- 2) неякісне надання медичних послуг;
- 3) неефективне призначення й використання ліків, неякісні ліки та поширення підробок;
- 4) зменшення мережі бюджетних установ у галузі освіти, передусім дошкільної, загальної середньої, спеціалізованих напрямів виховання у зв'язку із обмеженням обсягів бюджетного фінансування;
- 5) кризові явища у загальній середній, професійно-технічній освіті зі збереженням негативних тенденцій у вищій освіті, що призводить до зниження рівня загальної і професійної освіти, виникнення деформацій на ринку праці, поглиблення безробіття [36].

Проблема фінансування соціально – економічної сфери та цільове використання бюджетних коштів є досить болючою для українців та залишається

актуальною по сьогодні. Однією з найважливіших ланок у цьому процесі є розпорядники та одержувачі бюджетних коштів, адже саме вони відіграють ключову роль у використанні фінансових ресурсів. За останні десять років було виявлено ряд порушень щодо нецільового та неналежного використання бюджетних коштів. У Таблиці 3.1 можна побачити порушення у використанні бюджетних коштів за 2018 рік.

Таблиця 3.1

Найбільші обсяги виявлених у 2018 році незаконного, в тому числі, нецільового використання бюджетних коштів, млн грн

	Класифікація порушень	Сума
1.	Планування з порушенням чинного законодавства та за відсутності правових підста	3715,4
2.	Використання коштів державного бюджету з порушенням чинного законодавства	1253,3
3.	Порушення, пов'язані з неналежним веденням бухгалтерського обліку	249,8
4.	Перерозподіл коштів між бюджетними програмами та кодами економічної класифікації	200,5
5.	Порушення під час здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за бюджетні кошти	187,0
6.	Втрати внаслідок прийняття управлінських рішень з порушенням норм законодавства	118,8

Джерело: розроблено автором на основі [с. 36, 30]

Найбільші обсяги порушень бюджетного законодавства, які допускали учасники бюджетного процесу у 2018 році припадали на планування з порушенням чинного законодавства та за відсутності правових підстав — 3715,4 млн грн, використання коштів державного бюджету з порушенням чинного законодавства — 1253,3 млн грн.

Також за даними Таблиці 3.2 можна побачити причини неефективного управління та використання бюджетних коштів, найбільші суми були витрачені за такі порушення як необґрунтованість управлінських рішень, що обійшлося державі в 1190,3 млн грн та неефективне управління коштами через недоліки в плануванні 1009,0 млн грн.

Таблиця 3.2

Найбільші обсяги виявлених неефективного управління і використання бюджетних коштів у 2018 році, млн грн

	Класифікація порушень	Сума
1.	Неефективне використання коштів внаслідок необґрунтованих управлінських рішень	1190,3
2.	Неефективне управління коштами через недоліки в плануванні	1009,0
3.	Втрати бюджету внаслідок прийняття необґрунтованих управлінських рішень	795,0
4.	Неефективне управління коштами, внаслідок чого їх повернено до бюджету	365,2
5.	Неефективне використання коштів на придбання основних фондів (обладнання)	336,5
6.	Неефективне управління коштів шляхом тривалого їх утримання без використання	209,7
7.	Неефективне використання коштів через відсутність обґрунтованого прогнозування і планування	143,7

Джерело: розроблено автором на основі [с. 36, 30]

Виявлені та висвітлені види порушень, їхні обсяги показують, що проблема бюджетних порушень криється в недосконалості системи управління бюджетними видатками. Види порушень вказують, що учасники бюджетного процесу під час управління та використання бюджетних коштів не достатньо ефективно та не завжди за цільовим призначенням застосовують засоби, способи та методи підвищення їхньої ефективності.

Не менш важливу роль відіграють порушення не тільки розпорядників і отримувачів державних коштів, але й порушення чинного законодавства. За останніх 5 років було зафіксовано такі порушення:

- 1) Порушення під час здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за бюджетні кошти.
- 2) Використання бюджетних коштів без належних нормативно-правових підстав.
- 3) Планування з порушенням чинного законодавства.
- 4) Заплановані та використані кошти, не передбачені жодною державною програмою.
- 5) Нецільове використання коштів державного бюджету, передбачених на виконання державних програм.

- 6) Відволікання коштів державного бюджету у дебіторську заборгованість.
- 7) Недотримання установлених порядку та термінів перерахування міжбюджетних трансфертів.
- 8) Недотримання принципу пропорційності фінансування (розподілу) бюджетних коштів.
- 9) Незаконні виплати заробітної плати незаконне збільшення обсягів дотацій та субвенцій.
- 10) Незаконне збільшення обсягів дотацій та субвенцій.

Також слід звернути увагу на те, що були порушення неефективного управління та використання бюджетних коштів, а саме:

- Неефективне використання коштів спеціального фонду та резервного фонду державного бюджету
- Неефективне використання коштів через відсутність обґрунтованого прогнозування і планування
- Неефективне використання коштів резервного фонду державного бюджету
- Неефективне використання коштів Пенсійного фонду та Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності
- Неефективне використання коштів шляхом тривалого їх утримання без використання на реєстраційних рахунках розпорядників бюджетних коштів
- Неефективне управління державним майном шляхом його утримання без використання та багато інших [16].

Отже, бюджетні порушення, які допускали учасники бюджетного процесу впливають на цілісність виконання бюджетних програм, інвестиційних проектів, що в свою чергу стримує соціально-економічний розвиток країни. Раціональне та ефективне використання бюджетних коштів, підвищує результативну складову, служить основою сталого економічного та соціального розвитку, сприяє підвищенню добробуту населення.

3.2. Перспективи підвищення ролі видатків бюджету у забезпеченні соціально – економічного розвитку

Бюджетні видатки сьогодні грають чималу роль у формуванні суспільства, економіки, самої держави не тільки на найближчий рік, але й на 10 – 20 років вперед. Було б доцільно зосереджувати дану категорію на тих бюджетних програмах, інвестиційно - інноваційних проєктах, що визначають "точки росту" економіки як сьогодні, так і в найближчі десятиліття. Бюджетні кошти не повинні розпорощуватись а навпаки, забезпечувати розвиток економіки на інвестиційно - інноваційній моделі.

Оскільки люди, населення є нашим головним активом, я вважаю, що в першу чергу саме туди мають бути спрямовані кошти. До прикладу можна взяти антикризові заходи зарубіжних країн щодо соціального забезпечення населення.

Саме соціальні видатки впливають на економіку країни, адже є головною рушійною силою держави, головним її активом. Даний вид видатків сприяють оздоровленню економіки, згуртовують людей та захищають людей, які мають в цьому таку потребу. Ще одним важливим моментом є довгостроковість забезпечення соціальних програм. У Таблиці 3.3 можна побачити які країни якими методами користувались в залежності від потреби за можливості держав на певних етапах своєї життєдіяльності задля свого економічного зростання.

Оцінюючи відповідність основних ознак вітчизняної та світових моделей фінансового забезпечення соціальних гарантій матеріального добробуту, зосередимо увагу на двох аспектах цього питання – обсягах фінансування, з однієї сторони, і видах, формах та ефективності матеріальної підтримки осіб, які її потребують. Якщо порівняти частку соціальних трансфертів у доходах населення, оцінити роль держави у їх забезпеченні в нашій державі з показниками європейських країн, то можемо віднести Україну до держав із солідарною моделлю. Показник питомої ваги соціальних трансфертів у ВВП в Україні перевищує відповідний рівень Швеції, Данії і складає в останні роки 32-35% [36].

Таблиця 3.3

Антикризові заходи щодо соціального забезпечення в зарубіжних країнах

Країна	Заходи
--------	--------

Австралія	Підвищення пенсійних виплат
Бразилія	Розширення охоплення населення соціальною допомогою. Приведення пенсій за віком у відповідність із мінімальною заробітною платою
Індія	Розширене охоплення пенсійним забезпечення та послугами охорони здоров'я
Іспанія	Підвищення рівня мінімальних пенсій
Італія	Охоплення деякими видами соціального забезпечення груп населення, що раніше не були включені до відповідних програм
Китай	Поступове розширення охоплення пенсійним забезпеченням за віком сільського населення. Стимулювання зменшення страхових внесків на медичні програми
Великобританія	Підвищення виплат за соціальними програмами для дітей
США	Розширення охоплення послугами системи охорони здоров'я
Франція	Підвищення пенсій за віком. Розширення охоплення послугами системи охорони здоров'я. Впровадження додаткових адресних соціальних податків для фінансування системи охорони здоров'я

Джерело: розроблено автором на основі [35]

Оцінюючи можливості запозичення зарубіжного досвіду фінансового забезпечення соціальних гарантій матеріального добробуту у вітчизняну практику, можемо констатувати, що пріоритетним завданням повинно стати не збільшення абсолютних обсягів бюджетних видатків на соціальні трансферти населенню, а реформування системи соціальної допомоги. Використання практики європейських країн щодо встановлення соціальних стандартів у співвідношенні із середньою заробітною платою, застосування критерію бідності на основі оцінки середньодушових доходів сприятиме підвищенню прозорості методики призначення соціальних виплат, а також адекватності оцінки рівня соціальної безпеки. Водночас, необхідно розширити перелік допомог, які надаються у натуральній формі, що, не зважаючи на розростання «соціальної бюрократії», сприятиме підвищенню адресності та дієвості державної підтримки.

Варто зазначити, що у розвинутих країнах за рахунок податків фінансується близько 90% видатків бюджетів і перерозподіляється в середньому близько 50% ВВП. Це дає змогу говорити про податки як про найважливіший інструмент фіскального механізму, за допомогою яких відбувається наповнення бюджету та, відповідно, соціальний розвиток країни. [3]

Також доцільно, на наш погляд, посилити роль допомог, які зорієнтовані на забезпечення «економічної самостійності» особи, що дасть змогу реально знизити масштаби бідності і сприятиме, у довгостроковому періоді, скороченню потреби у бюджетному фінансуванні соціальних допомог.

Основними видатками соціальної сфери в Україні є:

- надання матеріальної допомоги по безробіттю, фаховій перепідготовці осіб, що втратили роботу;
- розширення застосовування адресної допомоги у грошовій та натуральній формах;
- сприяння всебічному державному захисту інтелектуального потенціалу суспільства, його ефективному використанню та примноженню;
- фінансове забезпечення доступу усіх членів суспільства, а особливо малозабезпечених до духовної сфери, освіти, науки і культури;
- підтримка сім'ї, материнства та дитинства.

Фінансова підтримка держави, особливо для малозабезпечених осіб є важливою, проте, на нашу думку, слід приділити особливу увагу підвищенню добробуту за рахунок особистого трудового внеску кожного громадянина, а також за рахунок підприємництва та ділової активності населення.

Ще одним важливим фактором у розвитку держави та її економічного зростання є видатки на освіту на науку. На мою думку, дані сфери є першочерговими та пріоритетними у державному бюджеті, адже освіта в Україні бажає бути кращою, все більше талановитих та розумних молодих людей виїжає за кордон і стає «чужим» активом для реалізації і підняття економіки. Недостатньо просто виділити більше коштів, потрібен час, щоб реформувати систему освіти та науки, а головне необхідне бажання, щоб вивести їх на новий рівень у нашій країні, не зменшуючи фінансового забезпечення студентів стипендіями, гуртожитками та іншими пільгами.

Для покращення ефективності використання бюджетних видатків запропоновано здійснити такі заходи:

- 1) Потрібно переглянути коло повноважень органів місцевого

самоврядування, тобто здійснити розподіл повноважень між центральними та місцевими органами влади.

2) Також варто перейти до планування видатків бюджету за програмно – цільовим методом, який розрахований на більш ефективне використання фінансових ресурсів.

3) Вдосконалити бюджетний процес, забезпечити прозорість бюджетних процедур на всіх рівнях.

4) Підвищити контроль за формуванням дохідної частини бюджету і витрачанням доступних ресурсів.

5) Запровадити дієві методи фінансового контролю, спрямованого на оцінку ефективності використання бюджетних коштів та досягнення поставлених цілей і завдань.

Отже, можна зробити висновок, що на сьогодні існує багато перешкод до якісного та повноцінного фінансування багатьох сфер в нашій країні починаючи від нестачі коштів і неякісного планування видатків державного бюджету до нечесної реалізації виконання бюджету за видатками. соціальним видаткам

приділяється немала роль в бюджеті країни, видатки на освіту, економічну діяльність і медичну сферу здебільшого зростають. Задля посилення впливу бюджетної системи на соціально – економічний розвиток потрібно не просто збільшувати видатки на дані сфери, але й підвищувати рівень збалансованості і прозорості бюджету, ефективно витратити бюджетні кошти, постійно удосконалювати міжбюджетні відносини та забезпечити регулярно якісне виконання бюджетів на всіх рівнях, впроваджувати нові методи та стратегії і особливого значення надавати плануванню видатків.

В Україні велику частку коштів витрачають на соціальний захист та соціальне забезпечення, проте цифри не завжди говорять про істотні зміни в даних сферах.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне, аналітичне висвітлення та узагальнення виконання бюджету за видатками, а саме на соціально – економічний розвиток.

Видатки бюджету за своєю економічною сутністю є інструментом розподілу і перерозподілу централізованого грошового фонду держави та його використання за цільовим призначенням для зростання суспільного добробуту.

Важливою складовою соціальної – економічної сфери України є державний соціальний захист та соціальне забезпечення населення. Видатки бюджету на соціальну сферу щорічно зростають і при цьому рівень соціального захисту населення залишається низьким, тому пошук нових та ефективних методів оптимізації видатків на соціальний захист населення стає невідкладною проблемою, яку необхідно вирішувати не тільки заради населення, але й для економічного зростання.

Слід зазначити, що високий рівень соціального забезпечення населення неможливий в бідних країнах, тому єдиною передумовою його підвищення є реалізація стратегії прискореного економічного зростання.

Ефективною бюджетною політикою країни вважається така політика, яка сприяє розвитку людського капіталу, спрямовує свої кошти на реалізацію пріоритетних завдань держави, які мають на меті розробку та використання інноваційних технологій.

Видатки можна класифікувати по – різному, за економічною, функціональною класифікацією, відомчою, програмною. Також їх можна поділити за формою, джерелами фінансування, за метою використання, за ініціатором.

В основному за кордоном більше уваги приділяють соціальним видаткам, в США, Франції, Німеччині, Японії пріоритетними державними програмами, які фінансуються насамперед за рахунок казни, є науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, охорона навколишнього середовища, й професійна

підготовка, розвиток соціально-економічної інфраструктури. В Україні в останні роки теж почали активно піднімати питання освіти та охорони здоров'я, вводити реформи, виділяти більше коштів. У деяких країнах соціальна допомога надається всім, хто її потребує, в тому числі іноземцям, що законно проживають на території країни незалежно від тривалості проживання (Швеція, Фінляндія, Норвегія).

За останні 5 років динаміка видатків досить сильно змінилась. Практично завжди відсоткове співвідношення було таким, що найбільшу частку займали видатки на соціальне забезпечення, у 2018 році вони склали 24% від загальних видатків, на тому ж рівні залишаються видатки на загальнодержавні функції – теж 24%, на громадський порядок припадає 17%, на оборону 14%, на економічну діяльність виділяють ще менше, а це 9%, найменша частка складає охорона здоров'я – 3%, освіта 6%, духовний та фізичний розвиток 2%. За останній рік в силу певних обставин практично всі видатки досить суттєво збільшились в цифрах, включаючи охорону здоров'я та освіту. Можливо, коли в Україні закінчиться війна, буде можливість зменшити видатки на оборону і більше вкласти в людей, освіту та їхній добробут.

Також у розвинутих країнах світу бюджетні видатки мають тенденцію до зростання, що позитивно впливає на темпи росту промислового виробництва. Також було проаналізовано зарубіжний досвід розвинутих країнах світу, бюджетні видатки яких мають тенденцію до зростання, що позитивно впливає на темпи росту промислового виробництва

В зарубіжних країнах світу соціальні видатки використовують як антикризові методи соціального забезпечення. Наприклад, в США розширюють послуги охорони здоров'я, в Великобританії підвищують виплати за соціальними програмами на дітей, в Австралії збільшують пенсійні виплати.

У результаті дослідження було виявлено чимало проблем з приводу неякісного планування виконання державного бюджету за видатками, порушення чинного законодавства, неточності в бухгалтерському обліку та неналежне його ведення, неефективне використання державних коштів та багато інших.

Спіратись повністю на досвід європейських країн я думаю, що не варто, проте я думаю, багато практичних заходів в них все ж таки можна перейняти.

Звичайно, реформувати видаткову систему та збільшувати її роль потрібно в комплексі і починати треба саме з людей. Я думаю, що варто показати людям, що вони захищені, впевнені в завтрашньому дні, тоді, можливо виконання бюджету буде більш чесним та прозорим, суспільство почне більше довіряти уряду, а уряд в свою чергу буде якісно і добросовісно виконувати свою роботу на всіх етапах. Також було доцільно запровадити дієві методи фінансового контролю, спрямованого на оцінку ефективності використання бюджетних коштів, переглянути повноваження місцевих та державних органів влади та забезпечити прозорість бюджетних процедур на всіх рівнях.

Соціальна політика держави повинна спрямовуватися не на скорочення державного фінансування, а на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та забезпечення стабільного розвитку. Оскільки тільки за бюджетної підтримки галузей соціальної сфери гарантовано виконуватимуться ті соціальні завдання, які ставить перед собою кожна цивілізована держава.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1) Антропов В. В. Социальная защита в странах Европейского союза. История, организация, финансирование, проблемы / В. В. Антропов. — М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2006. — 271 с.
- 2) Артус М.М., Хижа Н.М. Бюджетна система України Навчальний посібник / К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2005.- 220 с.
- 3) Білюк А.В. Формування податкового механізму стимулювання інноваційної активності як елементу державної політики економічного зростання / А.В. Білюк // Держава та регіони. – 2010. – № 2. – С. 102- 106.
- 4) Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії: вступ до фінансової науки / Пер. з нім. – К. :Либідь. - 2000. – 609 с
- 5) Бюджетна система. Підр./ за наук. Ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К. : ЦУЛ;Тернопіль. Екон.думка, 2012
- 6) Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50. С. 1778. Ст. 572
- 7) Бюджетний кодекс України. Закон України № 212 – VIII від 2 березня 2015р. зі змінами та доповн. – К.: Алерта; ЦУЛ.
- 8) В. І. Кравець Бюджетна політика соціально-економічного розвитку країни. // Інвестиції: практика та досвід № 16. - 2018. С. 40-45
- 9) Владимиров К.М. – В 573 – Бюджетна система: Навчальний посібник./Владимиров К.М., Абсава Л.О., Владимирова Л.В., Мінза Т.К.- К.:Кондор, 2009.
- 10) Геєць В. Інноваційна Україна – 2020: основні положення національної доповіді. Стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 13 травня 2015 року / В. Геєць // Вісник НАН України. – 2015. – № 7. – с. 18–22.
- 11) Голубев А. В. Расходы бюджетов как финансово-правовое понятие. Финансовое право. 2012. № 2. С. 16–21.

12) Гордієнко Л. А. Оцінка фінансового забезпечення соціальної сфери в Україні / Л. А. Гордієнко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. - 2016. - Вип. 1(2). - С. 362–366. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuес_2016_1%282%29__66

13) Гусаревич Н.В. Бюджет як інструмент соціально – економічного розвитку країни. Економічний вісник університету. 2015. Випуск 27/1. С. 212-216.

14) За ред. В.Л. Ортинського Основи держави і права України: Підруч. для ВНЗ. Затверджено МОН / — К., 2008. — 583 с.

15) Закон України „Про Державний бюджет України на 2015 рік” від 28.12.2014 р. № 80-VIII. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80-19>.

16) Звіт Рахункової палати України за 2018 рік. Київ. 2019 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.acrada.gov.ua/doccatalog/document/16760161/ZVIT%20RP%202018.pdf>

17) І. О. Доценко, Р.С. Кукурічко Зарубіжний Досвід Фінансового Забезпечення Соціального Захисту Населення. Фінансовий Простір № 2 (18) 201. С.322 - 325

18) І.Л. Шевчук, В.О. Черепанова, Т.О Ставерська, Бюджетна система : навчальний посібник. Друге видання, перероблене і доповнене. – Харків : Видавець Іванченко І. С., 2015. – 284 с.

19) І Крикун Т. І. Формування видатків бюджету на соціальне забезпечення / Т. І. Крикун // Економічний вісник університету. - 2016. - Вип. 30(1). - С. 162-169.

20) К. О. Токарева Видатки бюджету як категорія бюджетного права . Теорія і практика правознавства. – Вип. 1 (5) 2014. С. 1-11ць Л.Є. – К 48 – Бюджетний менеджмент. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007.

21) Климаш Н.І., Бюджетна система. Навч. посіб. /Н.І. Юшмаш, К.В.

Багацька, Н.І. Дем'яненко та ін. за заг. ред. Т.А. Говорушко. - Львів "Магнолія 2006", 2014. - 296 с.

22) Коляда Т.А. Вплив бюджетних видатків на темпи соціально-економічного розвитку України /Т.А. Коляда. – Ірпінь : Університет ДФС України. - 2017 р. Вип. 9 -с.997 - 1004

23) Коляда Т.А. Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика : [монографія] / Т.А. Коляда. – Ірпінь : Університет ДФС України. - 2016 р. – 396 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 63).

24) Кучеров И. И. Бюджетное право России: курс лекции / И. И. Кучеров. – М. : АО «Центр ЮрИнфоР», 2002. 3

25) Овсянніков Є. С. Правове регулювання виконання бюджетів за видатками в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» (081 – Право). – Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2017.

26) Овсянніков Є. Внутрішня будова стадії виконання бюджету за видатками та функції її елементів / Є. Овсянніков // Підприємництво, господарство і право. - 2017. - № 7. - С. 90-96.

27) Огінська А. Ю. Роль видатків бюджету на соціальний захист у реалізації соціальної політики держави [Текст]/ А. Ю.Огінська // Наука й економіка. – 2014. – № 2 (34). – С. 11-16.

28) Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/>

29) Парыгина В. А. Бюджетное право и процесс : учеб. / В. А. Парыгина, А. А. Тедеев. – М. : Эксмо, 2005. – 3

30) Поляк Н. О. Методологічні підходи щодо адаптації українських соціальних стандартів до стандартів Європейського кодексу соціального забезпечення / Н. О. Поляк // Вісник Східноукраїнського національного

університету ім. В. Даля. Серія. Економічні науки. — 2013. — № 7 (196), ч. 2. — С. 161–167.

31) Попова, Л. М. Казначейська справа : навчальний посібник для ВНЗ / Л.М. Попова, С.М. Попова, В.І. Успенко. – Київ : Центр учбової літератури. - 2016. – 163 с.

32) Пріхно І. М. Механізми фінансового забезпечення соціальної сфери в Україні / І. М. Пріхно // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. - 2017. - Вип. 23(1). - С. 105-108. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2017_23%281%29__25

33) Про бюджетну класифікацію : наказ Міністерства фінансів України від 14 січ. 2011 р. № 11. Баланс-Бюджет. 2011. № 6 (від 07 лют.). С. 17.

34) Р. П. Підлипна Аналіз видатків на соціальну сферу/ Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. : Економічні науки. - 2014. - № 6. - С. 222-228.

35) Рибак С. О. Фінансове забезпечення модернізації соціального захисту населення / С. О. Рибак // Фінанси України. - 2013. - № 1. - С. 7-21.

36) Рожко О. Д. Соціальна спрямованість бюджетних видатків у сучасних умовах економічного розвитку України / О. Д. Рожко // Університетські наукові записки. - 2013. - № 2. - С. 344-352.

37) Роль В.Ф., Сергієнко В.В., Попова С.М. Фінансове право.: навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури . - 2011 - 392с.

38) Руденко В.В. Сучасний стан фінансового забезпечення охорони здоров'я в Україні// Науковий вісник Мукачівського Державного університету. Випуск № 19 /. - 2018р. С.1129 - 1138

39) С. Л. Яблочников, Т. В. Євась, О. А. Жукова Стан та проблеми сучасного забезпечення соціальної сфери України / Ефективна економіка № 10. – 2016 р.

40) Самошкіна О. А. Бюджетні видатки як інструмент економічного зростання. Агросвіт. 2018. № 21. – 2018 р.С. 50–56.

41) Скулиш Ю.І. Соціальна сфера: проблеми та перспективи бюджетного забезпечення в Україні. / Ю.І. Скулиш // автореферат дис. к.е.н.. – 08.00.07. –

Національна академія наук України. Інститут демографії та соціальних досліджень.

– м. Київ. – 2009р

42) Фещенко Л.В., Проноза П.В., Кузьминчук Н.В. – Б 37- Бюджетна система України. Навчальний посібник.- К.:Кондор, 2008.

43) Чала Н.Д, Лазоренко Л.В. Бюджетна система [Текст] : навч. посібник / Н.Д. Чала, Л.В. Лазоренко. – К. : Знання, 2010. – 223 с.

44) Ю. Д. Радіонов Видатки бюджету у забезпеченні сталого соціально - економічного розвитку країни. Інвестиції: практика та досвід № 16. – 2019 р . с.39-46.

Додаток А

Економічні видатки за 2018 рік, грн

	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом
Економічна діяльність	35 357 874 643,31	28 242 991 761,68	63 600 866 404,99
Загальна економічна, торговельна та трудова діяльність	3 283 158 179,14	203 938 399,78	3 487 096 578,92
<i>Загальна економічна та торговельна діяльність</i>	2 437 471 376,91	202 773 828,52	2 640 245 205,43
<i>Регулювання трудових відносин</i>	845 686 802,23	1 164 571,26	846 851 373,49
Сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство	10 371 701 639,27	3 385 553 502,79	13 757 255 142,06
<i>Сільське господарство</i>	9 715 344 686,02	3 339 045 378,51	13 054 390 064,53
<i>Лісове господарство та мисливство</i>	258 029 147,27	38 613 539,81	296 642 687,08
<i>Рибне господарство</i>	398 327 805,98	7 894 584,47	406 222 390,45
Паливно-енергетичний комплекс	2 396 137 134,00	1 047 880 882,68	3 444 018 016,68
<i>Вугільна галузь та інші галузі з видобутку твердого палива</i>	2 086 924 579,10	972 246 224,13	3 059 170 803,23
<i>Нафтогазова галузь</i>			0,00
<i>Електроенергетична галузь</i>	8 098 505,62	61 545 455,70	69 643 961,32
<i>Інші галузі паливно-енергетичного комплексу</i>	301 114 049,28	14 089 202,85	315 203 252,13
Інша промисловість та будівництво	3 173 860 485,33	460 346 981,60	3 634 207 466,93
<i>Промисловість з видобутку рудних та нерудних корисних копалин</i>	82 930 545,78	17 161 966,85	100 092 512,63
<i>Обробна промисловість</i>	2 655 641 887,84	443 121 611,75	3 098 763 499,59
<i>Будівництво</i>	335 288 051,71	63 403,00	335 351 454,71
<i>Відтворення мінерально-сировинної бази</i>	100 000 000,00	0,00	100 000 000,00
Транспорт	6 769 485 518,75	21 182 967 251,21	27 952 452 769,96
<i>Автомобільний транспорт</i>	170 328 529,60	668 792,60	170 997 322,20
<i>Водний транспорт</i>	39 039 700,00	0,00	39 039 700,00
<i>Залізничний транспорт</i>			0,00
<i>Повітряний транспорт</i>	17 832 483,31	238 576 877,61	256 409 360,92
<i>Трубопровідний та інший транспорт</i>	119 526 318,62	2 090,40	119 528 409,02
<i>Дорожнє господарство</i>	6 422 758 487,22	20 943 719 490,60	27 366 477 977,82
Зв'язок, телекомунікації та інформатика	260 311 954,50	11 260 577,75	271 572 532,25
Інші галузі економіки	7 656 550 672,28	326 415 815,08	7 982 966 487,36
<i>Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки в галузях економіки</i>	650 483 981,89	870 017 566,54	1 520 501 548,43
<i>Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері економічної, торговельної та трудової діяльності</i>	6 681 789,84	2 934 061,84	9 615 851,68

<i>Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері сільського господарства, лісового господарства та мисливства, рибного господарства</i>	500 509 010,82	866 523 412,26	1 367 032 423,08
<i>Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері паливно-енергетичного комплексу</i>	6 787 163,00	0,00	6 787 163,00
<i>Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки в інших галузях промисловості та будівництві</i>	6 170 744,46	357 990,47	6 528 734,93
<i>Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки в інших галузях економіки</i>	130 335 273,77	202 101,97	130 537 375,74
<i>Інша економічна діяльність</i>	796 185 078,15	754 610 784,25	1 550 795 862,40